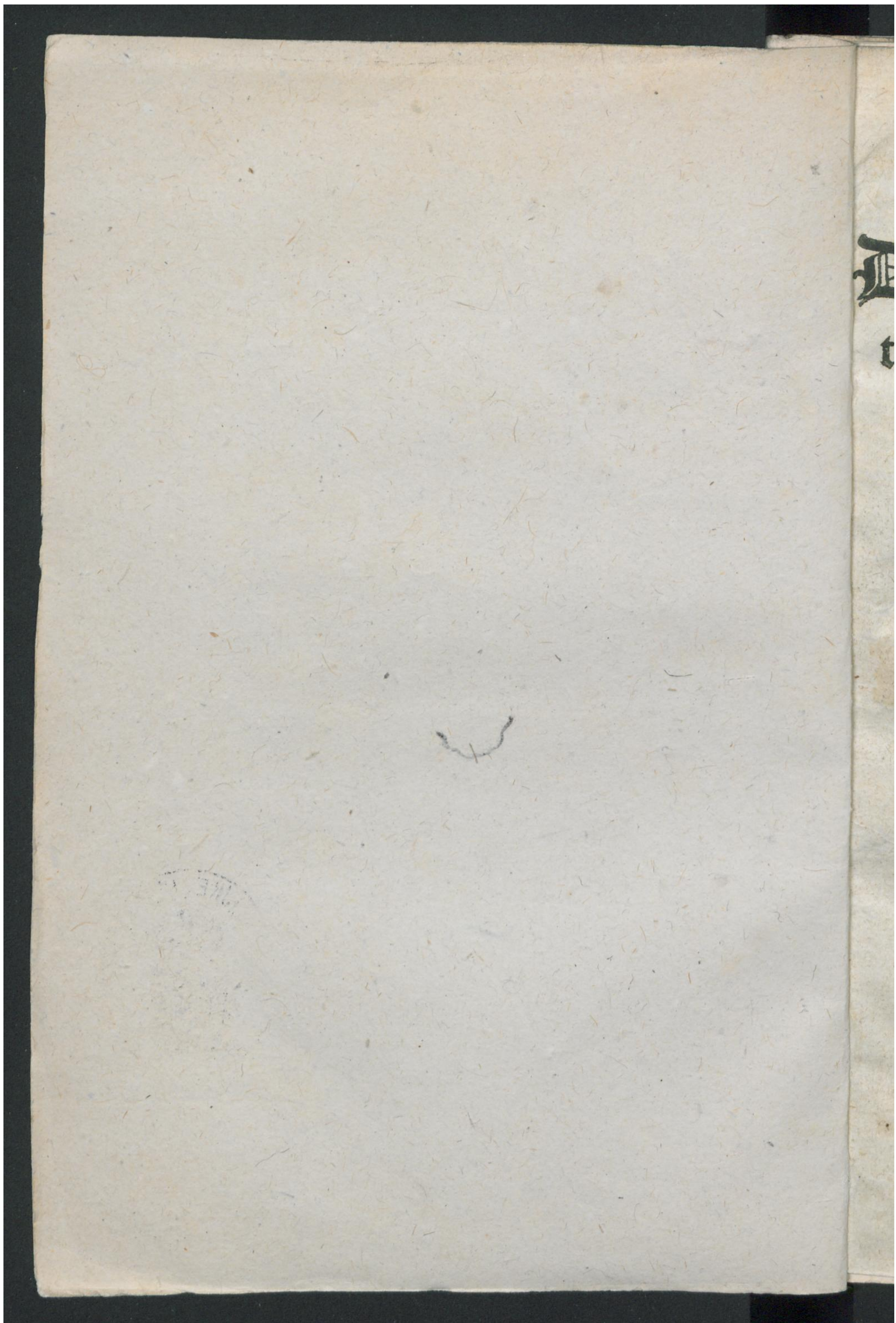

PAMFLET
1174

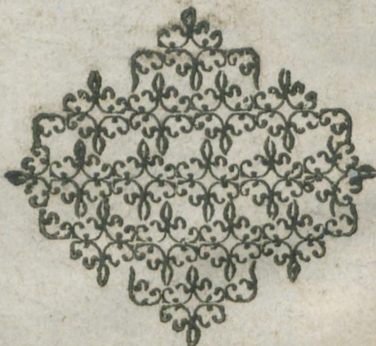

Morghenwecker

Dat is eene tsamen-sprekinge

tusschen een Vremdelinck / ende twee van Ceulen waer van d'een een Inghesetenen ende d'ander een Borgher was / mitsgaders oock een goede Catholijcke vander selver stede.

V. } De { Vremdelinck.
I. } De { Inghesetene van Ceulen.
B. } De { Borger van Ceulen.
C. } De { Catholijcke van Ceulen.

ANNO 1601.

Morghenwecker

Dat is eene tsamen-sprekinghe tusschen een Vremdelinck/ ende twee van Ceulen waer van d'een een Inghesseten ende d'ander een Borger was/ mitsgaders oock een goede Catholijcke vander selver stede.

V. ⎫ ⎧ Vremdelinck.
I. ⎬ De ⎨ Inghesetene van Ceulen.
B. ⎪ ⎪ Borger van Ceulen.
C. ⎭ ⎩ Catholijcke van Ceulen.

V. Weest ghegroet/ goeden vriendt/ hoe comt dat ick u hier sie?
I. Om dat sy ons te Ceulen niet langher en willen lyden.
V. Hoe verstae ick dat? zijt ghy dan van daer verdreven?
I. Het en heeft wel die name niet dat sy ons daer uyt souden verdrijven/ maer
my dunckt dat het in der daet anders niet en is.
V. Lieve/ ick hebbe over lanck met verwonderen vernomen/ hoe dat verscheyden
borghers ende inghesetene daer uyt vertrecken/ ende dat noch veel andere het selve dencken te doen/ maer ick en can gheen volle bescheydt hier van becomen/ ick en weet oock
niet wien dat ick hier in ten vollen sal gelooven/ dan dewyle ick van uwe oprechticheyt
ghenoech versekert ben/ soo soude ick wel wenschen een weynich breeder met u daer van
te spreken.
I. Hoe wel ick liever hadde de ontijdighe raetslaghen van sommige partijdighe menschen by ons te verswijghen/ nochtans aenghesien het u alsoo belieft/ soo en can ick u het
selve niet weygeren verhopende dat het desen onsen goeden vrient niet tegen zijn en sal.
B. Ten is niet sonder reden/ want wy zijn schuldich de feylen van onsen vader-lande
liever te dencken dan wijder te verbreyden maer dewijle de bedroefde raetslaghen van
sommighe ongheruste geesten alom meest ruchtbaer sijn/ soo en wil ick deses goeden heeren begheerte hier in niet afslaen/ om dies wille dat oock onse eere hier aen niet weynich
gelegen en is/ dat een yghelijck wete waerom wy ghenootsaeckt zijn ons onder andere
heeren bescherminghe te begheven.
V. Op dat wy dan tijdt winnen/ lieve wat is doch de oorsake van u verreysen?
I. Om dat de Jesuyten/ de welcke hunlieder met den Paus Legaet alles verborderen/ vele lieden tot Ceulen alsoo innemen/ dat sy ons by naer alle Borgherlijcke Privilegien ende vrijheden opseggen ende benemen/ ende dat onder den schijn van eenen Roomschen men mocht eer segghen eenen Spaenschen yver.
V. Hoe naer hebben zijt teghen die van de Religie.
B. Daer heen is het gemunt/ dat sy willen maken/ ghelijckmen voorwent/ eene lauter-Catholische Stadt.
V. Jae veel eer datse van so veel heerlijcke Coopliedeu niet meer betredet en worde/
ende dat den handel andere vreed-lievende steden toegevoerdt worde/ aengesien meugelijck haer rentcamer/ coophuys etc. te veel becommen heeft.
I. Dat mach wel gheschien/ maer/ God' sy danck/ aenghesien die van Ceulen ons
niet en willen lijden/ daer zijn vele andere goede heeren die ons seer goedertierentlijck

ontfan-

ontfanghen ende aennemen/ dan hoe het ten eynde alsulcke Jesuptische raetslaghers ghelucken sal: moghen sy ghewaer worden / ick wensche hen voorwaer / niet dat velen hier op volcht: maer dat hen de Heere haer herte opene ten ghemeynen besten.

C. Weest ghegroet vrienden / wat hebt ghy voor goets tsamen te spreken/ ist eenich secreet?

V. Neen het/ wy sprcken van u Ceulsche dat ghy soo veel goede lieden verdrijvet.

C. Wat verdrijvet? onse heeren weten wel wat zy doen oft laten sullen/ teghens de welcke men sick niet ghenoech gupten en can/ ten sy datmen hen in alles late begaen.

V. Alsoo seght ghy Ceulsche altijt ende doet daerentusschen dat uw. l. ghevalt/ onghachtet veler goeder lieden vermaninghen/ jae selfs van verschepdene heeren ende Vorsten/ ende ten lesten soo moet het op de uptlandische aencomen.

C. Ick en hebbe met andere heeren ende Vorsten niet te doen: sy meugen haer lant gouverneren soo sy't goet vinden / onse heeren zijn verstandich ghenoech om't hare te regieren/ siet ghy daerentusschen toe dat ghy niet te veel en spreeckt teghen den Eerbaren Raedt.

B. Jck ben van herten ghenepcht om den Eerbaren Raedt / als oock de ghemeyne Stad's ende Borgheren welvaert/ vrijhept/ end' eere naer vermoghen ghehoorsaemlijck by te staen met lijf ende goet/ gelijck als vrome ghetrouwe ende redelijcke Borgheren betaemt / ende alle mijne macht ghewillich henen te wenden teghen peder man die deses Stadts privilegien ende vrijheden souden int minste te cort doen/ vertrouwende oock dat alle onses gheloofs-genooten daer naer met oprechter herten trachten / dit wenschen wy alleen/ dat wy daerenteghen als Borgheren van het Rijcke naer de rechten des selfs ende welgegronde insettinghen gehouden werden / ende alsoo in onse conscientien ongequetst bleven / op dat wy oock God' den Heere het zijne / ghelijck wy schuldich zijn / onverhindert gheven mochten.

V. Lieve/ wat zijnt voor beswaernissen die sy die van de Religie oplegghen? Als etelijcke der Ceulscher heeren in andere landen insonderhept by de ghereformeerde sich vinden/ soo swijghen sy oft stil / oft ontschuldighen sich hoochlijck dat niemant van weghen de Religie eenighe beswaernisse gheschie/ wanneer sy haer slechs stille houden.

I. Jck gheloove wel dat vele van de heeren metter waerhept seggen / dat sy aen dese beswaernissen gheen ghevallen en hebben / maer dat ons geene beswaernissen en souden gheschieden dat wederleght de daghelijcksche ervarenthept selve.

B. Zijn dit gheene beswaernissen? dat men ons alleen om de Religie wille van alle eerlijcke ampten by naer afhoudt / dat sy ons dwinghen alle betamelijcke oeffeninghen in de vreese God's achter te laten/ dat wy onse kinderen teghen onse eyghene conscientie van hare Papen souden laten doopen / dat wy ons oock van de selve zouden ten houwelijcken state laten begheven. Doen wy het niet soo moeten wy hondert gulden voor peder kindt sonder eenighe ghenade van boete geven/ die in eene Predike bevonden wort schatten sy oock op hondert guldens ende daer boven naer gheleghenthept der personen/ dat is naer dat pemandt rijck is / ofte veel misgunners heeft. Jnsghelijcken en laten sy nu niet meer toe dat eenige Religions-verwanten sick in eenige gaffel vrijde ofte beghebe/ die van over thien ende twaelf Jaer daer in aenghenomen zijn / ende sick eerlijck daer in hebben gehouden (waer van sy Godt ende alle vreed'lievende ghebueren tot ghetupghen hebben) dien verbieden sy nu op de gaffelen te verschijnen ende de Borgherlijcke vrijheden te ghenieten ten sy dat sy dat Pausdom aennemen oft hupchelen willen/ jae sy verstooten selve de ingheborene Borgers ten sy dat sy sick naer haren wille voegen / ende op dat dit eenichsins soude moghen bemantelt werden soo hebben sy de onse in hare leste morgen spraecke/ alleen om andere Borgheren tegen ons op te hitsen/ met ongehoorden verclach beswaert: als oft wy met gevaerlijcke nieuwicheden/ oproeren/ ende dergelijcke mishan-

mishandelingen swangher ginghen/ zijn dit geene beswaernissen wat dunckt u N. N.?
C. Niemand' en gheschiedt by ons eenich leet van weghen de Religie / soo hy sic
slechs stil houdt.
B. Dits uwen ghemeynen deckmantel/ maer wat verstaet ghy doch by dit stil hou
den? die en achtmen niet haer stil te houden die Godt dienen / die haer ghebet tot God
doen/ die niet goet en heeten dat de Pastoren qualijck huyshouden met Concubinen end
andere godloosheyt meer bedrijven/hoe wel sy anders ghelijck vrome Borghers toestae
in alle stillicheyt naer alle politische instellinghen haer draghen/ maer die houdtmen voo
stil / de welcke hoe wel sy noch van messe / noch van Paus ende Jesuyten niets en hou
den/ nochtans met hen drincken ende goetciermaecken / met alsulcke zijn oock de Pasto
een meerendeel wel te vreden.
C. Niemant van u. l. en wert ghedwonghen onse Religie aentenemen/ een yede
mach vry ende naer zijne ghelieftelesen ende bidden in sijn huys.
B. Ick wil nu swijghen dat het onsen ghewissen ende conscientien niet vry en sta
sonder woort ende sacramenten daer henen te leven : aenghesien dat het God's bevel i
dat de Christenen haer versamelen/sijn woort aenhooren / ende de sacramenten tot ver
sterckinghe hares gheloofs ghebruycken souden / maer dit nu ongheachtet/ lieve vrien
ist ons niet verboden onse kinderen te laten doopen / ende ons in den houwelijcken sta
te begheven anders dan in uwe Prochi-kercken ende dat op hooghe geltstraffen ? Also
datmen ons wilt dwingen niet alleen in de Paepsche-kercken te verschijnen / maer oo
tot het ghebruyck van hare sacramenten teghen Christi ordeninghe ende insettinghe
commen / het welcke veel beswaerlijcker is.
V. Ick verwondere my seer over dese regeringhe / soo veel ick can mercken is h
daer al henen ghericht dat sy die van de religie eyndelinghe verdrijven moghen / als sy
vooren ghenoech met den golttijl gheplaecht gheweest sullen zijn/ dan ghy sult mogelijc
den golttijl in Ceulen licht ghenoech winnen connen.
I. Jae sy connen hem veel lichter ons afheyschen als middelen vijsen om dien a
daer te winnen/ dan soo veel den gheheelen handel belanght het is ghewisselijck alle
daer henen ghericht ghelijck u. l. ghesept heeft.
V. Wat wenden sy doch al voor om dit haer doen te verschoonen/aenghesien imme
die van de Religie in den gheheelen Rijcke toeghelaten worden.
I. Ick en weet niet wat sy anders voorwenden / dan dat sy ons belasten met een
hoop valsche verclaginghen / waer door sy ons schelden voor verstoorders aller eerbae
heyt ende goeder politie.
C. Ick en weet seker niet / wat ghy l. al onse heeren aentijcht ? ghelijck oft sy u p
valschelijcke opleyden/ hebben sy u niet voor weynighe maenden in haer morghenspra
vercondicht wat haren Christelijcken wille sy / waer naer ghy ende wy ons hebben
richten?
I. Ick bidde/ en wilt niet meynen dat ick den Eerbaren Raedt eenichsins laster
wil/ maer ick sie alleen op die Jesuytische herten / ende om de waerheyt aen den dach
brenghen van dier meyninghe die de selve morghenspraecke ghesponnen ende te weg
ghebracht hebben. Aengaende de saecke selve/ de morghenspraecke betuycht ghenoe
hoe sy met ons teghen alle Keyserlijcke jae der Stadt Ceulen selfs rechten ghedenck
om te gaen.
V. Wat is dat voor een morghenspraeck?
C. Het zijn Eerlijcke ordeninghen onses Eerbaren Raedts / naer den voorvallend
nootdruft ghemaeckt.
V. Wat ist dan dat sy daer in geordineert hebben/wert die alleen tegen de Religion
verwanten ghemaeckt.

 C. I

C. Sy gaet teghen alle de ghene die onse Stadt eenichsins schadelijck zijn.

B. Indien ghyse recht verstaen hebt soo en cont ghy niet loochenen dat dese leste al-
een daer henen gericht is/om ons tegen alle recht ende billickheyt te plagen/ende indient
noghelijck ware upt te drijven/ boven dat sy ons van de voorneemste Borgherlijcke vrij-
heden berooft.

C. Hoe? plaghen teghen alle billickheyt met beroovinghe aller Borgherlijcker privi-
egien / meent ghy niet dat de Borghers van Ceulen hare vrijheyt in allen deelen ghesta-
dich voorstaen.

V. Het werck seytmen ghemeynlijck looft den meester/de Morghenspraecke wijst ge-
noech hoe billick haere meyninghe teghen ons sy / ende hoe sy op der Stadt privilegien
ghedencken / het waer ghewislijck wel te wenschen dat ghy Borghers van Ceulen van
ttelijcke Jesuytische lieden u niet soo lietet de cap over't hooft trecken.

C. De wijle onse heeren daer toe arbeyden dat de Stadt eenmael van alle onreynic-
heyt ghesuyvert ende ghereformeert werde/ tot voortplantinghe ter Catholischer/ Apo-
stolischer/alleen salichmakender/ ende van haren loflijcke voorouderē op haer aengeerfde
Religie/ hierom soo houdt ghy uw. l. soo vyantlijck / ghelijck den duyvel hem altijts den
goede teghenstelt.

V. Willen uwe heeren hare Stadt reformeren / dat is een goede tijdinghe.

I. Jae deformeren. V. Dat is wel een ander.

C. Het is te beclaghen dat den duyvel hem goeder lieder raetslaghen soo seer altijdt
teghenstelt/ dan hy en sal nochtans de overhandt nemmermeer ghewinnen.

B. Ghewislijck is het te beclaghen dat de duyvel door onse Jesuytische lieden de
waerheyt alsoo vervolcht/ maer hy macht soo hardt maecken alst hem moghelijck is/
hy sal ghelijckewel daerover te gronde gaen.

C. Wat dunckt u dan / ist onbillick de ware Apostolische Religie in aller manieren
te beschermen ende te voorderen.

B. Neen het/maer ist niet onbillick de lieden tot eene valsche Apostatische Religie te-
ghen alle Borgherlijcke ende Rijcx privilegien te dwinghen?

C. Doen dat onse heeren in hare morghenspraecke?

B. De morghenspraecke doet het ooghenschijnelijck ghenoech / maer dat alle onse
heeren daer in souden bewillicht hebben dat en can ick niet ghelooven.

C. Alsoo beswaert ghy altijt de Roomsche Apostolische kercke op dat ghy uwe ver-
nieuwinghen des te beter mocht in voeren.

B. Dese disputatie / oft de Papistische leere de Apostolische oude Religie sy soude te
langhe vallen/ God' lof/ het is ghenoech bewesen mondelijck end' schriftelijck wat voor
eene afgodische Tyrannie dat ware Pausdom sy/ end' ghy Borghers van Ceulen sult
het beter ghevoelen als sy die van de Religie eenmael daer upt sullen ghedreven hebben/
doch indien't u ghelieft soo sullen wy breeder daer van spreken.

C. Ick en hebbe gheenen lust te disputeren welcke religie de beste zy / daer in mo-
ghen de gheleerde toesien.

I. Een yegelijck sal voor hem selven rekenschap gheven moeten.

C. Dat is ghelijcke veel / ick en wil van de religie niet disputeren ick en wil oock de
uwe niet verdoemen.

I. Waerom werden wy dan soo onbillick upt uwe stadt verwesen?

C. Niemant en verwijst u / wilt ghy loopen wie can u houden?

I. Lieve vriendt / upt uwe vorighe propoosten hebbe ick gemeynt dat ghy de leste
morghenspraecke haddet gehoort/maer aenghesien ghy dit segt/ soo laet ick my duncken
dat ick bedroghen ben.

C. Jae/ ick hebse ghehoort/ ende indient u ghelieft/ soo willen wy ordentlijck insien

waer

waer in zy /ghelijck ghy voorgheeft /tegen alle billickheden ende privilegien onser stadt eenich dinck verordent hebben.

I. Het is my lief/ dan ick bidde onsen goeden vrient B. dat hem believe de antwoord op hem te nemen/ om vele beweghelycke oorsaken wille/

B. Hoe wel het uw. l. beter dan ick doen conde / nochtans soo en wil ick geen groote onschuldinge ghebruycken / dewyle het eene gemeyne saecke is/op die conditie dat uw. l. onbeswaert sy/ soo der yet van my vergheten werde dat ter saecken dient / het selve daer by te voeghen.

C. Op dat wy dan tijdt ghewinnen / int beginsel wijsen de heeren aen hoe dat al het volghende daer henen streckt/ dat die Religie stedich mochte onder houden worden by de welcke haer de Stadt altijt wel bevonden heeft/ende meer ghelucx van God' heeft te verwachten daerentegen alle andere ongheruste ende tot ghevaerlijcke nieuwicheden scheuringhe ende tweedracht gheneghene lieden eenmael uytgheroept werden / die de Catholische religie te swacken ende te verdringhen dencken.

B. Het is een goet beginsel om de lieden de ooghen te verblinden/dan wat de gemelde woorden belanght die sijn seer goet/ hoe wel sy de selve heymelijck den naervolghenden schadelijcken raetslaghen als het fondament ende grondt stellen.

C. Ist onbillick de Religie te onderhouden by de welcke men sick wel bevondē heeft/ ende die soecken uyt te roepen die de selve ghedencken te swacken.

B. Op dat ick gheen onnoodige woorden en ghebruycke / noch van het Pausdom veel en spreke/ dewijle ghy hier te vooren dese questie daer hebt willen laten / alleen sijt ghedachtich der Joden roepen by Jeremiam. Wy willen de goden des Hemels dienen ghelijck onse ouders ende wy oock te vooren deden doe het ons alles gheluckte, ende des Achabs die Elie voorwierp dat hy Israel verstoorde dan hier van niet wijder/ datmen begheert af te schaffen die ghene die andere te swacken ende verdrijven onderstaen is recht ende loflijck/ maer dit is nu de vraghe welcke sy hier mede verstaen / ende op wat voegen sy dit daer naer op die van de religie duyden.

C. Seght in goeder trouwen soudet ghy niet van herten geerne de Catholische religie/ alom af schaffen indien ghy condet.

B. Een yeder is schuldich/naer luyt des woorts God's/de oude Apostolische waerheyt naer besten vermogen voort te planten / alsoo nochtans dat hy geensins en schrijde over de palen van zijn beroep/dat de Overheyt daer in doe dat hem toestaet/ende de onderdanen oock het hare/maer op dat ick dit punt dē geleerden late disputeren/ seght liever/ wie van den Religions-verwanten heeft oyt op eenighe wijse onderstaen sulcke scheuringhe ende tweedracht te Ceulen aenterichten? uwe Jesuyten moghen hare ghewoonlijcke leugenen ende calumnien soo seer bestrijcken als sy connen/ nochtans en sullen sy niemant van de onse dese saecke emmermeer met recht overtuyghen / maer Godt is ons ghetuyghe dat wy van onse voorstanderen ende leeraers niet tot eenighen oproer en worden verweckt/ noch dat wy oock eenige suspicie hier van yemanden hebben ghegeven/ maer ter contrarien begeerē alletijt / gelijck wy van onse leeraren uyt het woort God's onderwesen worden/ van hertē te betrachten den vrede ende welvaert onser Stadt alwaert oock met onse schade/ naervolghens den eet die wy hier van hebben ghedaen/ heeft sick nu yemant anders ghedraghen (t'welck ick niet en hope) die mach sijne verdiende straffe draghen.

C. Ick en begheer niemant van de Religions-verwanten voor eenen oproermaecker oft vredebreker te beschuldighen/ can het oock met goede conscientie niet doen.

B. Jae God' lof wy hebben ons altijdts alsoo ghehouden dat niemant metter waerheyt van ons anders en can spreken. Dan souden wy buyten onse hope met meer dergheliijcke calumnien worden beswaert / soo souden wy wenschen dat wy onse aenclagers mochten vernemen/ ende oprechtich nevens haer / naer Keyserlijcke ende Goddelijcke rechten/

echten/ verhoort worden / maer wy werden God' sy het gheclaecht alom veroordeelt er wy ghehoort zijn/

C. Dat veroorsaeckt ghy met u winckelprediken ende heymelijcke conventiculen teghen het uytghedruckt ghebodt des Eerbaren Raets.

B. Dat wy ordentlijcker wijse eñ sonder yemandts nadeel of schade Dienaeren des woordts stedich hebben/ Predicatien houden / ende de H. Sacramenten naer Christi bevel ghenieten/ en wil ick u niet loochenen/ dan dat wy het selve heymelijck doen met tsitteren ende beven en gheschiet niet daerom dat wy de saecke selfs niet van een yeghelijcken willen ghesien hebben/ maer meughen't de Hispanische dreygingen dancken/anders ijn wy altijt bereyt geweest eenen yegelijcken/ die sulcx naer betamen van ons voordert/ eden ende antwoorde te geven van de hope die in ons is/ ghelijck wy oock nu/ indien sy het begeeren/ gewillich ende bereyt sijn onser Religien ende geloofs bekentenisse tegen de Clergie alhier deur een opentlijck ende Christelijck gesprceck voor de gantsche Borgherschap te verantwoorden/ Maer dat wy in het minste teghen den Eerbaren Raedt/ tegen der Stadt welvaert/tucht/ vrede/eñ eerbaerheyt in onse tsamen comsten handelen en sal niemant in eewicheyt bewijsen/ de Jesuyten moghen met haren aenhanck/ naer harer eeraers haet/ smaden en schelden soo sy willen. Dat men ons maer toe en late dat sy ende wy opentlijck onse leeraers moghen hooren/ende dat een yeghelijck daer toe comme om daer van volghens het woort God's te oordeelen/ wy zijn Gode lof onse leere wel bevient ende en zijn noyt van eenighe valscheyt in de fondamenten onses geloofs met recht overtuycht/ want van andere schoolvraghen en can ick niet disputeren.

C. Daer en moghen by ons naer luyt van onsen verbont brief gheens heymelijcke samencomsten oft conventicula toeghelaten worden.

B. Den verbont brief en gaet gansch de Religie niet aen / maer wort daer in enckelijck misbruyckt/ wy en handelen oock in onse heymelijcke tsamencomsten gantsch niet tegen den selven : aenghesien wy daer in niet teghen den Raet/sijne macht/ofte de Stadt Ceulen/maer voor den Raet/zijne macht/de Stadt Ceulen ende diers Borgerschap Godt bidden / wy en houden daer naer oock niet hæretica conventicula welcke in de rechten verboden sijn/ maer daer in de Religie gheoeffent wort die in den Religions-vrede toegelaten is. Insgelijcx en worden hier door geene partijen/tsamenspanninghen/ oploopen/ ofte dierghelijcke verbontenissen gemaeckt welcke seditiosæ sijn/ quæ fiunt dolo malo, tumultuosè , coadunata multitudine, maer onpartijdische stille sonder alle gheweer met wijf ende kinderen in alle Godvruchtichcyt ende eerbaerheyt/om alle oproeren/ lasteringhen boose stucken ende dierghelijcke dinghen die tegen de Overheyt souden mogen voorgecomen worden te verhinderen/ende op straffe der eewigher verdoemenisse te verbieden. Ende al waert schoon dat het doen ter tijt als den verbontbrief opgerichtwas anno 1396. alsoo ghemeynt hadde geweest / datmen oock in Religions-saecken niet en soude tsamen commen (het welcke nochtans de gantsche werelt / veel min een eenighe Stadt / niet verbieden en mach/ aengesien men God' meer moet gehoorsaemen als de menschen) soo ware doch het selve soo veel de Religie belanght opgehouden/ door den Religions-vrede/ die int Rijcke soo wel Borgeren ende Boeren als Vorsten Heeren Burghemeesteren ende Raden te goede ghemaeckt is/ Posteriores enim leges derogant prioribus.

C. Ghy weet vrient N. dat by ons (als dat behoort) alle heymelicke conventicula sijn verboden/ welcke sonder des Raets wille ende weten ghescheiden.

B. Ettelijcke heymelicke tsamencomsten sijn verboden/ maer andere geensins/ ende soo veel de onse belangt die gheschieden uyt Godes bevel/ om naer het exempel der Apostelen Gode te dienen/ ende des naesten salicheyt te voorderen/ Item voor de Overheyt te bidden ghelijck ick te vooren aenghewesen hebbe / maer de andere die verboden sijn gheschieden teghen Gods bevel / naer het exempel van boose boeven/ om oproer ende

bloet

bloet vergietē aen te richten/ eñ de Overheyt te onderdrucken. In onse tsamencomsten druyctmen het oude ende nieuwe Testament/eñ Psalmboeck/maer in hare conventicula sweert/busse eñ wapen. By ons beraetslaechtmen upt Gods woort tgene tot Gods eere/ straffe alles quaets / onderhoudinge der armen / item goede eñ stille ordeninge dient/ by haer wort beraetslaecht wat tot Godes hoon en spot/ tot aenrichtinghe aller lasteringen ende onordeningen / item tot onderdruckinge/ overweldinghe/ ende plunderinge der armen ghehoort. Soo is daer dan een seer groot onderschept / ende dit en schaedt niet dat eerlijcke tsamencomsten met de verbodene conventiculen hier in ghelijck sijn datmen in beyde sonder voorwete der Overheyt te samen comt / want wy ghenoech weten indien wy te voren de plaetse ende tijt der Predicatien den Raede aenseyden dat zy ons het selve niet en souden toelaten / niet daerom om dat het van sich selven onbillick zy maer om dat den Eerbaren Raedt de Gereformeerde Religie niet toeghedaen en is/ ende ons derhalven niet en soude onbeschadicht laten/maer die sulcke verbodene conventicula houden segghen het daerom den Magistraet niet aen op dat zy van wegen haer quaet voornemen niet en souden ghestraft ende alsoo aen hare booshept verhindert worden. Ghy weet oock wel / goede vrindt/ hoe datter vele tsamencomsten gheschieden sonder wete der Overheyt by dage ende by nachte / die daerom gheen verbodene conventicula sijn/ als wanneer een gheselschap verschepdener cooplieden by daghe ofte by nachte tsamencommen ende raetslaegen onder den anderen van hare hanteringen / item wanneer goede vrienden by dage ende by nachte tsamencommen eten/ drincken/ ende sijn vrolijck oft handelen yet anders onder malcanderen / waer upt het blijckt dat niet de plaetse ofte den tijt verbodene conventiculen maecken maer de oorsaecken om welck de tsamencomste gheschiet/ nu soo is de oorsaecke / als dickwils gesept is/ waerom wy tsamencommen den dienst God's selve / die dach ende nacht ende alle plaetsen tot zijner eeren gheschapen heeft/ ende alle menschen toegelaten jae bevolen die alsoo recht te gebruycken/ insonderhept om hem daer in te eeren.

C. De Stadt Ceulen heeft besloten by de oude Religie te blijven.

B. Maer alle die binnen Ceulen sijn en hebben in dit beslupt niet verwillight / ende daerom soo en is het geensins des Stadts beslupt / onse teghenpartije oft andere Catholijcken en moghen oock sulck beslupt niet maecken/aenghesien het teghen den Religions-vrede strijdt / ten sy dat sy haer van den Rijcke willen assonderen.

C. In dese saecken ben ick ten deele onervaren / maer waerom doet ghy tegen het huydighe ghebodt onser heeren?

B. Waerom verbieden sy ons dese saken tegen den wille onses eenigē Heeren/ Gods des almachtigen/ sullen wy God' niet meer gehoorsamen als den menschen / de Apostelen hielden sy niet hare heymelijcke versamelingen tegen het verbot harer heeren / welck exempel der Apostelen de kercke Christi den meesten tijt heeft moeten volghen.

C. De Apostelen leerden Gods woort oprecht/ maer ghy vervalscht het.

B. Dat wy Gods woort vervalschen en sal van al uwe Jesuytische hoopen in der eewichept niet oprecht bewesen worden/ sy moghen poffen soo sy connen.

C. Ick soudet nochtans laten ende my stil houden om de Overhept te gehoorsamen.

B. Maer ick wil in Godes name voortvaren/om sijne bevelen als/billick is/deur sijne hulpe naer besten vermoghen te achtervolghen.

C. Soo moocht ghy oock verwachten datter u upt sal volghen.

B. In den name des Heeren/ sijne is Hemel ende Aerde / wy willen hem daerentusschen bidden om gedult ende volstandichept maer de gene die haer so hart tegen ons stellen mogen oock verwachten wat haer daer op volghen sal / want ick hope Godt sal niet eewichlijck over ons toornen / dan ick wensche haer van herten dat sy haer tot haren nutte een weynich beter mochten bedencken.

C. Een yeder staet voor sick selven ende Godt voor ons allen.

B. Jae seker / sal een yeghelijck tsijner tijt voor sick staen/ ende van alles rekenschap geven / als Godt sal voor allen staen den vromen tot welvaert / naer den Godtloosen tot haren eewichduerenden ongheluckе.

C. Dat is ghelijckeveel / wilt ghy dan voor allen spreken daer de Morghenspraecke tegen gericht is/ oock voor de Wederdooperen ende Welsche.

B. Ghy/ onse heeren/ende alle vreed-lievende Borgeren weten genoech/dat wy met den dooperen geene gemeynschap en hebben / hoe wel ons de goede Catholijcken daer met oock somwijlen / tegen haer eygen conscientie oft met groven onverstande / beschuldighen. Maer dit sijn de Jesuytische listen op dat sy alsoo terstont in het begin den lieden de oogen verduysterden/ende tot desen eynde commen sy oock verder met de Welsche voort op dat den ghemeynen man hare listen niet en mercke / dan daer naer bewijsen sy genoech op wien het gemunt is/ niet min op ons alhier geborene ende eerlijck opgetogene Borgeren als op de andere. Ick wensche alleen dat onse lieden selve haer soo onverstandich niet en betoondē dat sy haer met sulcke gedachten ophielden als souden sy vry gaen/ ach ach sy vangent aen van den vremden maer gedencken't/ soo't haer Godt toelaet/ aen ons te eyndighen / sy roepen Welsche Welsche maer meenen Welsche ende Ceulsche/ het welcke ghenoechsaem upt het begin af te nemen is.

C. Dat comt hier om / dewijle ghy met de vremde den Eerbaren Raedt / ende onser Stadt vrede ende welstant gedenckt te swacken.

B. Dat en sal niemant in der eewicheyt bewijsen/ hy sy so Jesuwitisch onbeschaemt alst hem mogelijck is.

C. Waerom hebt ghy dan eenen Raedt onder u/ oft so ghy het noemē wilt een Consistorium/ daer in verscheydene officien/ eygen segel/ collecten ende een ærarium is opgerecht. Jae de Stadt in verscheydene quartieren Welsche/Nederlantsche ende Duytsche kercke afgedeelt / meent ghy niet dat ghy op dese wijse den Eerbaren Raed' in zijn ampt tredet.

B. Het is wonder dat de partijdige herten alsoo de overhant genomen hebben dat sy aller liefde/ waerheyt/ ende bescheydenheyt vergeten. Lieve vrient onse Religie ende der selver oeffeninge en is niet vā huyden oft gisterē in Ceulen geweest gelijck ghy wel weet/ wat hebben wy daerentusschen voor oproer verweckt? oft welcken hebben wy oyt/ hy sy van gheestelijcken oft wereltlijcken staete/ leet ghedaen? wanneer hebben wy ons onderstaen den heeren in haer ampt te treden? hebt ghy hier van oyt eenich teecken gesien/ ofte met de waerheyt gehoort? de Jesuyten ende hare mancipia hebben ons wel meer met schrickelijcke dinghen beschuldicht / waer door oock ettelijcke van onse metbroederen in beswaernissen gecommen sijn maer onse onschuldt heeft ons altijdt voorgestaen/ wy zijn onser religien wel bekent / ende en schamen ons oock niet de selve voor alle de werelt te bekennen/hoe diere wy oock het selve souden moetē becoopen / om dat wijse voor de ware Christelijcke Religie houden/ eñ in de selve alleene onse salicheyt soecken ende oock vinden sullen gelijck wy verhopen/ en dencken oock soo lief als wy onser Zielen salicheyt hebben van de selfde niet af te staen / ende ware dit alsoo niet wy souden ons veel liever aen de Roomsche religie houden / om op die maniere van alle dese aenvechtingen verschoont te sijn/ eñ te blijven/ gelijck een yegelijck licht by hen selven afmeten can/ wy gestaen u oock dat wy sulcke onse Religie geerne / doch door toegelatene middelē gevoordert ende voortgeplantet sagen/ maer sijn gantsch loochenende dat wy sulcx ymmermeer door oproer oft andere straffelijcke wegen int werck te stellen souden bedacht sijn geweest / oft oock noch bedacht zijn. Wy zijn Borgeren hebben Godes eere/ het gemeyne beste ende der Stadt vrijheyt naer ons beste vermoghen ghesworen te hanthaven ende voor te staen / waer in connen onse tegensprekeren ons met grond' beschuldigen dat wy het selve niet en hebben ghedaen/

ghedaen / Soo veel Godes eere aengaet die bestaet hier in / datmen hem opentlijck be-
kenne/ van alle onreyne ende afgodische Gods diensten sick afhoude/ ende hem niet naer
eygene menschen goetduncken maer volgens zijn woordt ende wille diene / dit al begee-
ren wy van herten door Godes genade te doen / ende hebben in desen deele (sonder roem
gesproken) alsoo onsen eet betrachtet/ dat wy menichmael daerom in aenvechtingen ge-
commen zijn / jae alsnoch door aenritsinge van onse wederpartije om die oorsake alleene
worden aenghevochten / hoe wel sy alle hare naerstichept doen op dat sy den Eerbaren
Raed' ende de gemeynte wijsmaeckten dat al tgene wy volgens onsen eedt in desen deele
gelooven/ doen / ende laten/tegen onsen eedt ghedaen ende gelaten werde. Soudemen
nochtans ons het selve willen overtuygen dan soudemen met der daet bevinden dat de
onwaerheyt sick beter seggē dan bewijsen late. Indien onse wederpartije ons uyt Godes
woordt can bewijsen dat wy in eenige dwalinge steken / soo willen wy ons geerne laten
onderwijsen/ maer indien sijt niet en connen gedoen/waerom werden wy dan beswaert?
hebbe ick qualijck gesproken/ seght Christus/ soo bewijst het/maer hebb' ick recht gespro-
ken waerom slaet ghy my? Soo veel daer naer de twee andere stucken belangt die wy
gesworen hebben namelijck het gemeyne beste / ende der Stadt vrijheyt ende eere / daer
in hebben wy altijt soo veel private lieden toestaet ons beste ghedaen/Tijns/ Schot / ende
andere Borgerlijcke lasten geerne ende sonder morren gegeven/ende oock niet-het-minste
profijt met onse hanteringe den gemeynen goede toeghebracht / hebben oock alle andere
lasten ende beswaringen onverdroten gedragen / ende alser yet voorgevallen is daer der
Stadt vrijheyt ende eere is aengelegē geweest wy en sijn niet de leste geweest onder dien
die daer vooren lijf ende goet begeerden optesetten/gelijck het selve onse Hispanische we-
derpartij beter bekent is dan haer wel lief is. Hebben ons derhalven beviijticht volghens
onsen Borger eedt de boven gemelde drije stucken naer ons beste verstandt ende vermo-
ghen te voorderen / maer oft onse wederpartije sulcx ghedaen heeft ende doet bewijst het
werck selve/ aenghesien sy onderstaen den Eerbaren Raedt daer toe te brenghen/ dat een
groot getal onschuldige Borgeren ende Ingesetene/ soo sy in de Augsburchsche Confessie
bekennen / eer sy van eenige boose daet overtuycht sijn / tegen het gemeen beschreven
recht/tegen het besonder deser Stadt / tegen der Borgeren vrijheyt / ende tegen den wel-
gegrondeden Religions-vrede / door een bloot edickt verdreven/ ende van hare Borgher-
lijcke vrijheden berooft werden / tot gheenen cleynen afbreuck des ghemeynen goeds
ende ten hoochsten naerdeele ende gevaer van onses Stadts eere ende vrijheyt. Want
het en can niet missen/daer een soo groot getal van handelende Borgeren ende Ingesete-
nen souden uytgestooten werden/oft het ghemeyn gedijen en moet niet alleen merckelijck
afnemen/maer oock de Stadt selve in geen cleyn misprijsen commen by andere Princen/
Vorsten/ ende Republijcken des Rijcx / datmen sonder voorgaende wettelijcke kennisse/
van de executie tegen soo veel redelijcke Borgeren heeft begonnē / ende haer uyt de Stadt
verdreven. Nu soo veel der Stadt vrijheyt betreft oft die door onse wederpartije gesocht
wert/dat wil ick dien te overwegen geven diē bekent is wie de geene zijn die onser Stadt
vrijheyt allermeest lagen geleght hebben / ende hoe de Borgeren dienen geerne verstoo-
ten sage tegen dese gesinnet sijn. Ende voorwaer indien den Eerbaren Raedt/ naer den
raedt van onse wedepartije een sulck aensienlijck getal van vrome Borgeren/ die lijf ende
goet voor de gemeyne vrijheyt by te setten altijts onverdroten geweest hebben ende noch
zijn/ de Stadt dede verbieden/ soo en conde den vyanden deser Stadt niet lievers bejege-
nen/ ende souden haer niet sonder gront laten beduncken/ dat sy het nu so verde gebracht
hadden/ dat dese Stadt haer eygene leden hadde afghesneden/ ende alsoo weerloos ghe-
maeckt ofte ten minsten veel geswackt/ hier naer souden sy lingen om de Stadt naer ha-
ren wensche in knechtschap ende dienstbaerheyt te moghen brenghen.

C. Ick en can u noch de uwe geens oproers ofte dierghelijcker beschuldighen / doch

ſoo iſt wonder dat ghy ſulck een Conſiſtorium onder u maecket.

B. Ey lieve vrindt indien ghy wiſtet wat in ſulcke Conſiſtorie gheſchiet/ ſoo ſoudet ghy ſekerlijck de verbitterde ghedachten ende alle quade ſuſpicien afleggen.

C. Wat heeft dan dit Conſiſtorium te beduyden?

B. Dat conde ghy wijtloopender ende beter leſen in onſer Leeraren boecken/ dan ick u ſegghen can/ die in zulcke ſaecken weynich oft niet en ben geoeffent/ doch zoo wil ick u van herten gheerne het ghene mede deelen dat ick hier van weet/ want wy oock dit/ Gode lof/ alſt den noot vereyſcht ons niet en ſchroemē voor yederman te bekennen. De Kercke God's heeft tot allen tijden volgens het woort Gods dit gebruyck ghehadt/ dat in de ſelve ettelijcke vrome mannen/ tot onderhoudinghe der Chriſtelijcker ordeninge/ tot voorſtanders der ghemeynte zijn vercoren gheweeſt/ vande welcke ſommighe voornemelijck acht hebben op de leere/ andere inſonderheyt op de ſeden ende wandel ſoo wel der Dienaren ſelve als van andere gemeene litmaten der Kercke. Der Dienaeren ampt is het woort Gods de gemeynte onvervalſcht uytteleggen ende voor te draghen/ maer deſe helpen de Dienaren dat de ghemeynte vermaent werde vlijtichlijck haer inde Predicatien te vinden/ ende ſick te beneerſtigen om eenen godtvruchtighen/ eerbaren/ tuchtighen leven ende wandel te leyden/ maer iſt ſaecke dat yemandt hier in naerlatich bevonden wort/ ende ſick met een oneerlijck leven verloopt/ ſoo gaen zy op des Predikers begheerte tot den ſelvigen ende vermanen hem tot beteringe/ op dat den name Gods door onſe ſchult niet en werde ghelaſtert.

C. Welcke nu de vermaninghen niet ghehoorſaem en zijn/ ſtraffen zy de ſelve niet?

B. Niet met gelt/ gevanckeniſſen/ ofte dergheliick lichamelijck ghewelt als de weereltlijcke Overheyt doet/ maer alleen door het woort Godes/ dat zy naemelijc haer daer uyt voor houden hoe ſwaerlijck zy Godt met deſe haere ſonden vertoornen/ ende met de ſelve zijne Rechtveerdighe ſtraffe over haren hals hoopen.

C. Maer bannen zy oock niet ettelijcke.

B. Welck nu alle Chriſtelijcke vermaninge moetwillichlijck verwerpen ende wederſtaen/ die werden naer geleghentheyt uyt de gemeynte uytgheſloten/ dat is niet meer tot ghehoor van Godes woort gheroepen/ noch aen den diſch des Heeren toeghelaten te commen/ op dat andere door haer boos exempel niet en mochten ingenomen/ vervoert/ ofte gheergert worden/ ende op dat wy niemant occaſie en ghaven te bedencken dat wy aen ſulcken godlooſen weſen een welghevallen hadden/ inſonderheyt oock op dat de ſondaren ſelve hier door tot ſchaemte ende waeracht ighe beteringhe hares levens mochten ghebracht werden.

C. Sluyt ghijſe dan op die maniere uyt/ datſe niet weder van u en werden aenghenomen.

B. Wanneer zy rouwe ende leet over haere ſonden draghen/ ende het ſelve met merckelycke beteringhe hares levens bewijſen/ als dan en werden zy niet langher alſoo uytgheſloten.

C. Maer raetſlaghen uwe Conſiſtorianten anders niet dan van ſulcke gheeſtelijcke ſaecken?

B. Dit is alleen haer ampt ghelijck ick gheſeyt hebbe/ waer mede zy oock benevens haer ghewoonlijck beroep ſoo vele te doen hebben/ inſonderheyt als zy haere conſcientien hier in recht quyten/ dat zy van herten geerne de wereltlijcke regeringhe de Overheyt die hier toe beroepen is bevelen.

C. Zy verhooren nochtans oock ſtrijdige partijen in wereltlijcke ſaecken.

B. Wanneer ſommighe van de litmaten der Kercke onder den anderen twiſtich zijn in wereltlijcke ſaecken van weghen hare goederen oft dergheliijcke/ ſoo onderſtaen ſick de oudtſte/ alſt billick is/ de partijen int goede te vergelijcken/ op dat zy alſoo niet in

ghedin=

gedingen ende processen en geraecken / alsoo nochtans dat sy niet in het minste door de
wijse van doen den Magistraet in zijn ampt intasten / want laten den partyen ebrnw
bry/ gelijckt reden is/ soo sy willen het recht te gebruycken / hoe wel sy eenen yeder tro
welijck vermanen dat hy zijne conscientie / mitsgaders / oock zijne andere goederen/ m
onnoodich rechten/ niet moetwillich in gevaer en stelle.

C. Alsoo grijpt ghy dan het ampt der Overheyt in.

B. Gheensins / want wy en verbieden niet het recht der Overheyt te ghebruycken
maer vermanen alleen een yeder dat hy niet moetwillich naer zijn verderf en haeste/ al
het den processoeckers gemeynlijck overcomt. Is dit de wereltlijcke Overheyt in zij
ampt tasten datmen eenen yeder tot vrede vermaent? doet ghy lieder oock het selve ni
dien genen welcker welvaert ghy soeckt? voorwaer ick wenschte dat dese vredemaecker
vele waren/ de Overheyt en soude met soo veel onruste niet beladen worden als sy doe
noch oock de partyen in soo groote schaden dickwils gheraken.

C. Maer dewijle uwe voorstanders sick daer in bearbeyden/ hoe comt het da
datter soo vele van de uwe met soo grooten ergernisse in het recht blijven hangher
Ende oock datter vele godloose antuchtighe ende vredehatende lieden onder u werde
ghevonden.

B. Dat is ons leet genoech/ wy en connen niet meer dan haer vermanen ende waer
schouwen/ oft oock naer gheleghentheyt der feylen hare conversatie mijden / het ander
moeten wy God' ende de welgestelde Overheyt bevelen / maer hebt ghy geene godloo
ontuchtige ende vredehatende lieden onder u? het zijn gewislijck niet al cocken die lang
messen dragen.

C. Maer ghy wilt voor beter aenghesien zijn dan wy.

B. Soo veel onses geloofs bekentenisse belangt / wy verhopen hier van door Gode
hulpe altijt beter bericht te geven dan uwen Jesuytischen hoop/ maer dat vele onder on
naer hares geloofs bekentenisse niet en leven beclagen wy dagelijcx/ende bidden God
dat hy haer bekeere/ ende ons voor alsulcke mishandelinghen behoede.

C. Nochtans soo stootender haer vele aen.

B. Dat is ons leet / doch die de saecke recht behertigen sullen zonder twijfel haer hi
in beter bedencken.

C. Cont ghy dan met waerheyt seggen dat uwe Consistorianten anders niet en doe
ende op geene regieringhe der Stadt en gedencken.

B. Geen van alle de Jesuytische vreed'verstoorders en sal ons in der eewicheyt va
alsulcke pracktijcken overtuyghen dat wy op eenige wijse naer de regieringhe der Stad
staen/ende woude Godt dat wy voor onpartijdighe raets oft gaffel-verwanten daer va
met haer zonder argelist handelen mochten.

C. Waerom hebt ghy dan eeneneyghenen seghel? sullen de onderdanen eygene seg
len maecken?

B. Een yeder geslacht heeft zijnen eygenen zegel oft merc-rinc daer door der Stadt s
gelẽ geensins en wort te cort gedaẽ. Alsoo hebbẽ oock verscheydene heymelijcke gemeyn
ten eenen segel tot Oorcondt der waerheyt / wanneer anderen ghereformeerden kercke
de handt haers Predikers onbekent is/daer inne de Overheyt niets te cort en gheschie
want sy en laten der Stadt oft anderer heeren seghel niet naermaken/ en schrijven ooc
niet in der selver namen als oft het onder haren segel ware geschiet. Dan voorwaer he
is wonder dat onse Jesuytische tegenstanders/ sulcx alsoo onbeschaemt dervẽ uytgeve
oft wel onder sulcken schijn / want ick en can niet glooven dat yemant van hen het selv
opentlijck derf betuygen oft hy soude moeten eenen overgrooten bottaert zijn / oft gan
schelijck aller eerbaerheyt ende schaemte hebben vergheten.

C. Ist anders niet? gewislijck ick en wist te vooren niet wat ick hier van soude ma

ken?

en/ hoe? eene compangnie/ can wel op dese wijse eenen ghemeynen segel maecken/ son-
er quetsinghe van der Heeren Seghel.

B. Jae liever / wilde Godt dat het een yeder recht verstonde men soude ons voorse-
er te Ceulen niet soo qualijck tegen alle recht ende billickheyt handelen/ maer dat willen
yp den hoochsten Richter bevelen/ andere vreme liedē is veel ellendiger wedervaren/ wy
n zijn niet beter als sy maer Godt sal eenmael helpen.

C. Vriendt N. ick en weet by naer niet wat ick veel daer op seggen sal/ maer wat
eduyden doch de Collecten ende het ærarium / voorwaer schattinghen ende ghelt op te
euren comt alleen de Overheyt toe.

B. Jck en weet van geen Collecteren noch van ærario / veel weyniger van eene con-
tributie / dan dewijle wy somtijdts door hulpe van andere Gereformeerde kercken eenen
Predicant becommen/ende het billick sy den selven met eene eerlijcke belooninghe te ver-
ten/ soo werden ettelijcke goede lieden aenghesproken dat sy daer toe wat inleggen / an-
ders en weet ick van gheen Collecteren/ daer en sal oock niemandt connen anders van
preken.

C. Collecteert ghy dan niet voor andere saecken?

B. Jck en weet van geen Collecteren meer / dan alleen datmen beneven het vorighe/
eenen yeder den armen te gedenckē vermaent dat die in zijnen nootdruft geholpē werde.

C. Soo het anders niet en is / soo en derven onse heeren daer van soo groot gheen
werck maecken.

B. Ach/ de heeren tsamen en doen het niet / maer ettelijcke van de Jesuytische hoof-
den/ ende dat tot haren ende tot harer eyndelijcken nadeel/ maer dit en can haer ongerust
herte noch niet ghemercken.

C. Het is te beclaghen om de waerheyt te segghen / maer waerom hebt ghy doch de
Stadt in verscheydene quartieren ghedeelt / Welsche Nederlantsche eñ Duytsche kerc-
ke/ het schijnt als oft ghy / oproerischer wijse / de Stadt alsoo ghedeelt haddet om die ter
gheleghener tijt aen verscheyden plaetsen aen te grijpen.

B. Onse tegenpartije geven het mogelijck alsoo uyt / maer zy en sullen het selve inder
eeuwicheyt niet bewijsen/ Godt is ons getuyge dat noyt sulcx yemanden van ons/mijns
weetens/ inden sin ghecommen sy/ haere conscientien sullen haer oock eenmael overtuy-
ghen hoe on-Christelijck ende valschelijck zy ons met sulcke dinghen beswaren. Ende
voorwaer meynt ghy niet vriendt N. dat zy haer noch al anders teghen ons souden op-
setten indien zy ons maer int gheringste van sulcke daet overtuygen conden? dan merckt
doch hoe fijn dat de ordeninghe ghemaeckt is / Welsche / Nederlantsche / Duytsche/ de
Welsche moeten voren gaen/op dat den ghemeynen man des te lichter ingenomen wier-
de/ ghelijck oft de vremde de andere opgheritset hadden.

C. Nochtans hebt ghy de stadt in onderscheydene quartieren ghedeelt.

B. Niet de Stadt maer de Lidtmaten der ghemeynte zijn in verscheyden deelen ge-
deelt/ niet om oproers wille oft datmen de Stadt aen verscheyden canten soude aenval-
len/ maer om beter ordeninghe te houden / op dat den Kercken-dienaer eenen yeder met
Godes woordt des te beter verstercken ende troosten mochte.

C. Doen dan de Consistorianten niet waer met zy de Overheyt in haer ampt treden.

B. Dat hebt ghy uyt mijne vorighe antwoorde ghenoech connen afnemen/want dit
is seker dat het zoo verre daer van is/ dat dese Kerckenordeninge in het minste het ampt
der Overheyt teghen soude sijn/ datter daerentegen niet crachtiger en is om het selve in
achtinghe te brenghen ende te verstercken/ als dese Kerckenordeninge. Want eerst aen-
ghesien Godt in het oude Testament een autheur ende stichter is van dese ordeninghe/
Christus die oock inden nieuwen Testamente heeft vernieut / de Apostelen de selve in
alle Kercken hebben inghestelt ende onderhouden / ghelijck wy lichtelijck van stucke
tot stuck

tot ſtucke ſouden connen bewijſen / ende ghelijck ghy ſelve lichtelijck ſoudt connen ſien-
indien u maer de Heylighe Schrifture ende voornemelijck de handelinghe der Apoſtee
len ware toegelaten te leſen/ſoude yemandt derven ſeggen dat Chriſtus die oock een Au
theur van des Magiſtraets ampt is/ende die bevolen heeft dat men den Keyſer ſoude ge
ven dat des Keyſers is ende Gode dat Godes is / twee dingen ſoude ingeſtelt hebbe/
welcke den anderen ſouden tegenſtrijdich ſijn? ofte dat de Apoſtelen den eerſten kerck e
ſouden bevolen hebbē in het minſte des Magiſtraedts ampt in te grijpen / of dat oock d
eerſte kercke/ondert cruyce by de dry hondert jaren levende ende die nochtans altijts de=
ordeninge gehadt heeft/ der Overheyt ampt op haer ſoude hebben ghetrocken / ick acht/
datter niemant ſoo onbeſchaemt en is die het ſelve ſoude derrē denckē/waerom ſoude da
oock nu ter tijt deſe ordeninge des Magiſtraets ampt in het minſte tegē zijn? Dan dena.
ture deſer beyder bewijſt het ſelve oock duydelijck genoech/des Magiſtraets ampt is op
ſicht te hebben op de uytwendige policie / de ſelve te hanthaven met recht te ſpreken de
twiſtigē/ ende de verſtoorers der ſelve lichamelijck oft anders te ſtraffen/ maer des Con
ſiſtorij ampt is ſorge te dragen dat het gene in de kercke Chriſti uyt Godes woort geleer/
wert oock door eenen heyligen wandel mochte uytgedruckt worden/ die hier tegencom
men niet met geltboeten ofte lichamelijcke ſtraffen te dwingen / maer alleen door verma/
ningen ende beriſpingen op den wech te brenghen / ende ten uyterſten de halſtarrige uy
hare gemeynſchap te ſluyten gelijck wy alreede hebben ghehoort. Hier uyt condt ghy
ooc merckelijck ſien hoe dat de ſelve ordeninge dient ſelfs tot verſterckinge van het ampt
der Overheyt / want dit is ſonder twijfel dat alſdan eerſt de onderſaten den Magiſtrae
behoorlijcke gehoorſaemheyt bewijſen als ſy niet alleen uyt vreeſe der ſtraffe / maer ooc
ghewillich/ ende uyt liefde van haren ſchuldighen plicht naer te commen/het ſelve doen
Door wien worden ſy dan geleert ē naerſtelijck vermaent van haren ſchuldigen plich=
ende dat ſy van conſcientie wegen gehoudē zijn den Magiſtraet alle behoorlijcke gehoor
ſaemheyt te bewijſen/iſt niet door de leden deſes Conſiſtorij? Jae oock ſoo yemant de
Magiſtraet niet alle behoorlijcke ghehoorſaemheyt en ſoude bewijſen wort ghedreych
door Godes woort / niet alleen uyt de gemeynte Gods verſtooten te worden/ maer ooc
van zijne ſaliceheyt eewichlijck berooft te worden als een overtreder der geboden Gods=
meynt ghy dat deſe vermaningen de welcke den conſcientien geſchieden niet veel crach
tiger en zijn om de lieden te beweghen dat ſy ſick den Magiſtraet ghewillichlijck onder=
werpen/ hem lieven/ende eeren/dan alle andere middelen van bewegingen/ boeten/ ſtra
fen etc. diemen ſoude connen verdencken? Wy ſouden dit oock met verſcheyden exem/
pelen des volcx Gods connen bewijſen/dat alſdan Coninghen/Princen/ende Overheden
eerſt in behoorlycke eere ende aenſien by hare onderſaten zijn geweeſt wanneer dē God
dienſt ende den Chriſtelijcken wandel door deſen middel in der onderdanen herten is ge
hanthaeſt geweeſt/ende ter contrariē daer deſe ordeninge niet en heeft geweeſt alle ſche
ringen ende tſamenſpanningen in de republijcke zijn gereſen/ dan dit ſoude te lange va/
len ende is oock genoech bekent / alleen moet ick u wijſen op het gene ghy ſelve nu ter ti
ſien condt in onſer nabueren Vorſtendommen ende Republijcken/ſiet den Palts aen end
andere Gereformeerde ſteden lieve is daer geen Overheyt/worden ſy oock niet behoorlij=
gehoorſaemt? daer zijn nochtans oock in alle ſtedē Conſiſtoria/vermeynt ghy dā dat Cen=
ē Vorſten Steden ē Stenden ſulcx ſoudē eenichſins toelaten/ indiē de Conſiſtorien ha=
in hare regieringe ingrepē/het geeſt my dā wondtr dat onſe Jeſuyten haer niet en ſcha=
men ſulcke dingen op deſe wijſe uyt te geven. Maer wy ſouden oogenſchijnelijck connen
bewijſen dat het de Jeſuyten ē haers gelijcke ſijn/ die des Magiſtraets ampt ingrijpen
hare Juriſdictie haer ontnemen ende hare Authoriteyt verminderen indien het van no
de ware/dan dat ſal op een andermael geſchieden/het is nu genoech dat ick hare laſterin
ghen/ ende onſen onſchuldt hier in hebbe gheopenbaert.

C. Waeront

C. Waerom hebbenſe dan ettelijcke Ceur/Vorſten/ ende Stenden des Rijcx/ jae oock
eytlantſche Potentaten om hulpe aengeropen/ ende haer beweecht tot ſcherpe dreyghe-
nenten teghen den Eerbaren Raet? dit en betaemt geenſins den onderdanen.
B. Welcke ſulck ſchrijven te wege gebracht heeft is my onbekent/ maer dit weet ick
voor gewis dat ettelijcke goede lieden niet uyt aenporringe des Conſiſtoriums/ maer uyt
haer eygen ingeven by ettelijcke Heeren ende haren Raden ſick hebben beclaeght op wat
manieren eylacy harer Religions-verwanten te Ceulen worden benaut / maer wat heb-
ben doch de Vorſten ende Heeren aen dẽ Eerbaren Raedt geſchreven/ende waer toe heb-
ben ſy ſoo ſcherp aengehouden? iſt niet alleene geſchiet/ tot afſtellinghe des in allen Rijck-
ſteden ongehoorden Fiſcaliſch gerichts? Jck en dencke doch niet dat den Jeſuytiſchen
hoop de Heeren Vorſten eñ uytlantſche Potentaten ſoude derven verdacht maecken by
den haren/ als oft ſy met oproeringhe ende vredeverſtoorers gemeenſchap hadden / trots
alle hare Godlooſe onbeſchaemtheyt / laetſe maer eens onderſtaen yemanden van ons
met alſulcke oproerige daet te overtuygen dan ſalt ghenoech aen den dach commen / oft
op den Raedt eñ der Stadt vrijheden begerẽ in het minſte te cort te doen/ofte veel eer oft
hare weynige de gantſche Stadt ende hare vrije Borgerſchap gedencken alle hare privi-
legien te berooven/ men handele met ons naer Goddelijcke ende wereltlijcke rechten.
C. Ghy en ſoudt evenwel gantſchelijck niet by anderen/ inſonderheyt uytlantſche
Heeren/ om ſulcke dreygingħen aenhouden.
B. Dat hier in geſchiet is / is gheſchiet naer het exempel van Godtvreeſende lieden
in de primitive Kercke/de welcke haere Kercken alſoo verdruckt ende benaut ſiende oock
by andere vrome eñ godſalige Princen hebben aengehouden om eenige verlichtinge door
der ſelver tuſſchen ſpreken ende aenſien te becommen / ende en ſijn daerom noyt van ye-
mandt met rechte miſpreſen. Maer wilt ghy dat ſulck ganſchlijck niet en geſchie ſoo ſou-
det ghy oock met recht tegen ons procederen/ ons niet alſoo teghen onſe Conſcientien tot
het Pauſdom dringhen/ tot haren doop/ houwelijck eñ ſegeninge/ uwe bed-Gods-wacht
ende dergghelijcke/ als oock niet naer u gevallen plaghen/aengeſien wy in deſe geeſtelijcke
saecken u naer Gods woort niet en connen ghehoorſamen. Maer wilt ghy emmers te-
gen ons uytvaren doet het met Chriſtelijcke beſcheydenheyt naer Keyſerlijcke ende uwer
Stadt rechten/verhoort ons eerſtelijck niet voor vier oft vijfve / van welcke ſommige al-
reede onder den anderen der Geuſen/ zoo ſy roepen/ leere gekettert/ ende haere verdom-
minghe beſloten hebben/maer naer luyt des Transfir brief voor den gheheelen Eerbaeren
Raedt / oft zoo dit niet en can ſijn voor de eerbare gemeynte. Maer dewijle wy nerghens
gheen ghehoor en connen becommen ende de beſwaringen ſick meer ende meer hoopen/
ſullen wy ons dan van ettelijcke Jeſuytiſche lieden ganſlijck laten 't vel af ſtroopen
die ons gheene Borgherlijcke vrijheden recht noch gherechticheden en laten ghenieten?
Dan wat der voorghemelder heeren ende Vorſten ſchrijven belanght/liebe wat begeeren
sy van onſe heeren ick en hoope niet dat onſe wederpartije derf uytgeven dat de voorge-
melde heeren eenige oproeren willen bijſtandt doen.
C. Jck moet't bekennen/dit werck laet hem wonderlijck aenſien eñ het wert ons veel
anders wijs gemaeckt dan ghy my nu hebt geſeght / dan ick vreeſe de leughen wert eyn-
delijck haren meeſter betalen.
B. Dat wil ick Gode bevelen/ alleen can ick dit metter waerheyt ſeggen / dat ſy ons
valſchelijck ende teghen alle eere ende recht uytroepen voor vredeverſtoorders / ende die
den Eerbaren Raedt ingrijpen/nu Godt ſal eenmael onſe onſchult aen den dach brengen
ghelijck t'anderen tijden ende plaetſen gheſchiet is maer alle dinck heeft zijnen tyt.
C. Het is te beclaghen dat wy ſoo ooghenſchijnelijck onſer ende onſer Stadt verderf
ſien moeten / maer dit ſchrijven onſe Paſtooren ende Jeſuyten den uwen toe / om dat ſy
niet ganſlijck en werden uytgheroept.

B. Alſoo

B. Alsoo heeft de werelt altijts gehandelt met den Christenen / gelijck ick oock te vo-
ren betoont hebbe upt de Historie Elie eñ Jeremie/ dan hoe sulcke partijdige Jesuptische
lieden naer onser Stadt verderf staen / sult ghy eerst gewaer worden als noch veel goede
lieden van den Vremden ende Inghebozenen daer upt sijn.
C. Vele ghevoelen't alreede insonderhept de Backers / Brouwers/ Vleeschouwers/
Schoenmaeckers/ ende dierghelijcke meer.
B. Ach/ dit en is noch niet met allen/ maer latet nu een wepnich wijder commen als
dan sullen sy eerst sien / hoe verschepdene beswaernissen van Accijsen/ Impoften/ Con=
tributien / Wachten ende dierghelycke over de overblijvende sullen gehoopet worden/
ende oft het Jesuptische ghesin haer alleen sal connen gheneeren.
C. Ick en weet niet wat ick seggen soude/ tis wonder dat niemant hier in en versiet.
B. Jae het is toch wonder / dat sick den Eerbaren Raedt ende ghemepnte alsoo laet
bedrieghen van vier ofte vijfve.
C. Maer wie dervet doen / den Kepser heeft den Raed' bevolen de vremdelingen af
te schaffen / ende gheene meer sonder ghenoechsame qualificatie voortaen aentenemen/
wie sal sick teghen den Kepser opsetten.
B. Ghenomen dat sulcx met wete ende wille der Kepserlijcke Majestept geschiede/
hoe wel vele oock van den Raedt ende Papisten selve daer aen twijfelen / lieve wilt dan
den Kepser alle vremde upt den Rijcke verdrijven ofte moetet alleen ghescheden in de
Stadt van Ceulen / Ick gheloove die de Morghenspraecke gesmeet heeft vermepnt met
zijnen aenhanck dat de Borghers van Ceulen kinderen sijn/ die sy naer haren wil gins en
weer lepden connen soo het haer geliest/ maer waer ende wanneer is sulck een Edict opt
ghepromulgeert in anderen Rijck-steden oft in de Stadt van Ceulen selve / ofte zijn wy
hier te Ceulen niet alsoo wel gheprivilegieert als andere Rijck-steden die de Vremdelin=
gen ghewillich aennemen / hier en boven heeft de Kepser alleen bevolen de Vremde af te
schaffen ? waerom voeren sy het upt teghen alle die van de Religie int ghemeen soo wel
ons Borgheren/ als de Vremde.
C. De Kepser heeftet nochtans bevolen.
B. Laetet soo zijn/ segg' ick/ dat het de Kepserlijcke Majestept bevolen hadde/ even=
wel wijst hare Morghenspraecke ghenoech upt / dat sommighe partijdighe Jesuptische
lieden deur valschept ende calumnien sulck schrijven by de Kepserlijcke Majestept te we-
ghe gebracht hebben/als oft de Vremde/ ende Religions-verwanten naer den ondergant
van dese Stadt stonden / nu / in Gods name / datme die upt schaffe die daer naer staen/
maer ist op alle die van de Religie ghemunt't / (gelijck het de geene die d'executie doen in
der daet bewijsen) soo laetse ons opentlijck volghens onser Stadt privilegien sulcker daet
overtupghen/ ick voor mijnen persoon wil lijf ende goet te pande setten dat sy sulcx in der
eewichept met waerhept niet en sullen te weghe brenghen.
C. Zp en begeeren oock niet alle Vremde/ noch Religions-verwanten upt te drijven/
maer alleen die haer niet ghenoechsaem en connen qualificeren.
B. Wat heet by haer qualificeren/ hier te vooren was die naer inhoudt des verbonts
ende Transfir brief ghenoechsaem ghequalificeert die eenen eerlijcken wandel gelept had=
de / maer nu soo heetet by dese Jesuptische lieden ghequalificeert zijn/ datmen een brief=
ken van den Pastoor brenghe datmen de Predike hoore/ te misse gaet / ende het Sacra=
ment ontfanghe / dat is datmen de Ghereformeerde Religie versaecke / ende het Paus=
dom aenhanghe/ is dit niet alle Religions-verwanten upt drijven / ofte haer dwinghen
tot aenneminghe des Pausdoms?
C. Ick moet bekennen dat het alsoo sy/ maer den gemepnen man wort het wonder-
lijck voorghestelt / sy setten het oock wat dupster in hare Morghenspraecke ende andere
Edicten.

B. Dat is gewis/ want het en dient niet tot hare sake / also houdẽ sy haer ooc in andere Processen teghen d'onse / Indien sy de sake weten waerom en spreken sy niet ront uyt/ ende segghen opentlijck waerom sy ons verwijsen/ namelijck niet van wegen eenighe boosdaet ghelijck sy cortelijck in haren Inroepsbrief gestelt hebben / maer om dat wy in heymelijcke Prediken (doch sulcke Predikẽ daer in de leere van Godes woort geleert wert / ende die int Rijcke toeghelaten is) sijn bevonden / item om dat wy ons by de Papisten niet en laten trauwen ende dierghelijcke.

C. Het soude billick alsoo sijn/ maer wat wilt ghy doen? Dan hoe gaet het met dien toe/die om des Consistoriums wille gheropen werden?

B. Ick hebbe weynich daer van ghehoort / alleen schijnt het uyt de Morghenspraoke / dat het examen van die hier toe ghedeputeert zijn oock des richtens grootelijck van noden hebbe/ want sy willen dat de selve persoonen sullen voort gheroepen werden ende met eede afghevraecht/ welcke den Consistorio verbondene aenhangighe oft verdachte persoonen sijn/ maer onder den name verdachte verstaen sy (als hare daet uyt-wijst) alle die van de Religie/ want sy roepen voor haer die sy willen/ sonder aenwijsinghe eenighes aenclaghers/ veel weynigher eenes overtuyghers / maer weyghertmen nae alle rechten hem selven te beschuldighen oft andere vrome lieden in ellende te brenghen/ als namelijck op dese ende dierghelijcke vraeghen te antwoorden / ofmen sy in de Predicatie gheweest/ waer de vermaningen gheschieden/ welcke haer daer by vinden/ ofmen een lit des Consistoriums sy/ van wie men sy tot de Predicatie gheroepen / welcke de leden hares Consistory sijn ende dierghelijcke meer die gheensins den vrede ende welvaert der Stadt teghen sijn/ indien men seg ick hier op naer haren wille niet en antwoort / soo dreyghen sy terstont dat de afgevraechde voor schuldich te houden sy/ende dat hy nevens de gewoonlijcke uytseggingheuyt der Stadt met wijf ende kinderen in de boete van twee hondert guldenen vervallen sy / bedunckt nu eens lieve vrienden sijn dit Christelijcke ende billicke Processen/ willen sy dan dat een yeder haer ten ghevalle sonder eenighe aenclaghers/ veel min oprechte bewijsers/ sick selve soude aenclaghen/ oft andere eerlijcke lieden verraden? hebben sy noch niet verraders ghenoech die ghelt daer voor hebben? wat dunckt u vrient N.? daer naer dreyghen sy ons/ wanneer wy op dese nieuwe Inquysitie noch en connen noch en willen antwoorden als overwonnene verbrekers des verbondtbriefs ende vredeverstoorders aen lijf ende leven te straffen/ ofte ten minsten (want ick niet en hope dat de Hispanische Inquysitie soo wijt sal inbreken / het schijnt oock haer selve een weynich te hart) haer uyt de Stadt te segghen / ende arbitrarie met eene gheltpene tot een schrickelijck exempel vã andere haer aen te tasten/ my dunckt sy maeckent schrickelijck genoech.

V. Ick hoore u met verwonderinghe aen hebt hy gheen recht meer te Ceulen?

B. Jae wy hebben verbont Transfir brief ende andere goede ordeninghen/ maer die heeft onsen Jesuytischen hoop gheheel vergeten.

C. Hoe soo haest? dat is te veel ghesegt.

B. Wat te veel ghesegt? 1. Teghen den verbondt brief ist dat sy haer niet en laten vergenoegen in aenneminge der Borgheren met eenen eerbaren man/ maer willen der Priesteren Qualificatie daer by hebben. 2. Teghen den verbondt ende Transfir brief ist dat sy haer niet en laten vergenoegen met de vercorene Raets-verwanten van de ghemeyne gaffel-broederen volghens hare Privilegien. maer nemen / in stede van de uyt den gaffelen-vercorene/ andere naer haer ghevallen/ is dit niet vrient N. den gaffelen harer vryheyt benemen? 3. Tegen den Transfir brief ist dat sy van dese saecken niet altijts eendrachtelijck in openbaren raede en besluyten/ maer bestemmen bijnaer alles te vooren in de schicking/ moghelijck om dat onse verantwoordinghen van alle Heeren niet en werden ghehoort/ aldus luyden de woorden in den Transfir brief / Men sal gheenen heymelijcken raedt tsy in de schicking oft in yemants huysen / oock gheene vergaderinghen

ringhen ende by eencomsten maecken / noch eenich voorghesprεeck meer houden op eene
ghemeyne ende den Raedt betreffende saecke/ maer sullen altijt in openbaren Raede een-
drachtelijck by den anderen sitten ende raden. 4. Teghen den selven Transfir brief
ist dat sy den Raets-verwanten verbieden de huydighe raetslaghen aen haer gaffel-broe-
deren te brenghen / dat sy oock den gaffel-meesteren niet toe en laten haer gheselschap
daer op by den anderen te roepen ende wat van noode is te handelen. 5. Tegen den
Transfir brief ist dat sy met ghewelt de Borgheren ende Inghesetene van weghen de reli-
gie naer den Torren voeren/ oft sy oock terstont van des ghevangenen Borgers saecken
volgens den Transfir brief den naesten raetsdach handelen/ hem verhooren/ ende gelijck't
recht is helpen/ wil ick haer te bedincken geven. 6. Hoe oock het beslupt des Trans-
fir briefs van haer wort onderhoudē bewijst de ervarenheyt/ Namelijck dat het een Bor-
gher vrijstae zijn recht door verscheydene Appellatien tot de ganische ghemeynte te ver-
voorderen/ de woorden des Transfir briefs sijn/ dewijle men de Borgers ende Ingesetene/
eensdeels met ghewelt/ eensdeels met dreyghen ende Torren leyden van haer aengevan-
ghen recht ghedronghen heeft / oft het selve buyten reden heeft doen staecken/ soo ist va-
stelijck besloten datmen eenen yeder die recht begheert/ op zijn aenghevanghen recht on-
verhindert soude laten blijven / Ende oft daerenteghen yemandt deur bevel des Raets/
ofte der Raets-verwanten zijn recht ghestaeckt/ ofte anders door eenighe oorcont / gebot
ofte verbot in het selve verhindert werde/ dat die/ so haest hy hem daer van aen den Eer-
baren Raedt schriftelijck beclaecht heeft ende nochtans niet en wordt gheholpen/ sulcx
zijnen gheselschappe sonder eenighe straffe daerom te verwachten onverhindert aendie-
nen ende sick beclaghen mach / welcke oock van stondenaen twee ofte drije van haer tot
den Raedt verordenen sullen/ ende begeeren datmen haren mit-gaffel-ghesellle by zijnen
rechte late/ ende indien sulcx van den Raedt verachtet werde vermach het gansche gesel-
schap alsdan alle ampten ende gaffelen binnen onser Stadt het selve condt te doen / ende
daer in te handelen als den nootdruft sal vereyschen/ want sulcke onbilijcke handelingen
niet tot Borgherlijcke eenicheyt ende ten ghemeynen nutte en strecken / maer alleen tot
haet ende tweedracht ende den gemeynen goede tot groot nadeel. Seght my nu vrient
N. waer is de oude vrijheyt der Borgheren ende gaffelen ghebleven? bedenckt eenmael
derf yemandt sonder vreese ende quaedt vermoeden een woort hier van sonderlinghe op
de gaffelen spreken uytghenomen den Iesuyti schen hoop? ach verbondtbrief / ach
Transfir brief/ ach onse Privilegien van Ceulen hoe wert ghy so meesterlijck van weyni-
ghe Iesuytische hoopen onder de voeten ghetreden? 7. Teghen onser Stadt recht
ende der Borgheren vryheyt ist dat sy ons onverhoort alleen van weghen de Religie (om
dat wy ons van den Pauschen Pastoren niet en willē noch connen qualificeren laten) uyt
de Stadt verwijsen/ de woorden luyden also/ men soude niemant ter Stadt Ceulen uyt-
wijsen / ten ware saecke dat hy den Raed' met ghewelt wederstant dede / eenen oploop
gemaeckt hadde oft maecken wilde/ oft anders de Stadt schadelijck ware/ waerom ver-
wijsen sy ons nu? Wanneer hebben wy oyt teghen den Raedt/ tegen sijne Macht/ te-
ghen de Stadt Ceulen yet ghehandelt ofte voorghenomen? Wanneer hebben wy tot ee-
nighen oploop oorsaecke ghegheven? Waer in zijn wy de Stadt schadelijck? veelicht
hier in/ dat met Godes seghen / door de Religions-verwanten de handelinghe in Ceulen
ghebracht is. 8. Het is oock teghen de punten daer op eenen nieuwen Raedt sweert/
dat sy ons voor haer roepen ende aenclaghen als verdachte persoonen die naer der Stadt
vrede ende welvaert staen/ sonder volcommene aenclaghe / ende dat sy die onghestraft
laten die haer valschelijck sulcke maeren aenghebracht hebben. Op hoe menigherley
wijse vergrijpen sy haer/ in dese hare Processen van die van de Religie/ teghen des Rijcx
bescheyden? teghen den ghemeynen Religions-vrede? ende teghen andere verscheydene
Privilegien der Borgeren des Rijcx? 1. Anno 1555. is tot Ausburch eendrachtelijck

besloten dat den Religions-vrede in zijne cracht staen ende blijven sal tot eyndelijcke vergheljjckinghe van Religie ende gheloofs saecken/ ende dat alsoo niet alleen op ghemelde wijse maer oock door alle andere middelen/ eenen bestendighen onverbrekelijcken ende eewich duerenden vrede opghericht ende besloten zijn ende blijven soude. 2. Insgelijcx is den voorschreven Religions-vrede opghericht/ om der Stenden ende onderdanen ghemoeden wederom te versoenen ende in vertrauwen teghen den anderen te stellen/ siet het en behoort niet min tot den onderdanē als tot den Heeren ende Vorsten / want wat ware dit doch voor eenen eewichduerenden vrede / den welcken wel disponeerde hoe d'eene Stadt met d'andere in ruste ende vrede soude leven / maer liet daerentusschen de onderdanen ende ghemeynten onder sick in twist tweedracht ende verwerringhe blijven/ alsoo dat d'een d'andere naer zijne ghenieste soude moghen marteren pijnigen ende tot eene Religie die hy int herte niet en heeft met ghewelt dringhen. 3. Op dat oock beyder Religions verwanten soo veel te sekerder in bestandighen vrede ende goede ruste teghen ende by den anderen sitten ende blijven mochten/ soo ist Christelijck in den voorgemelden Rijcsdach bestemt dat de gheestelijcke Jurisdictie/ teghen de Ausburgsche Confessie/ Religie/ gheloove/ bestellinghe der Dienaren / Kercken ghebruycken Ordeninghen Ceremonien/ ect. alreede opghericht ofte noch op te richten/ niet en soude gheexerceert noch gheoeffent worden/ voor de eyndelijcke vergheljjckinghe der Religie. hoe comt het dan vrient N. dat wy by u door de Fiscalische Processen ende andere Inquysiteurs so hart werden van weghen de religie gheplaecht / hoe wel het door verscheydene Rijcx affscheyden ernstlijck verboden is als wy betoont hebben / ende dat met desen uytdruckelijcken aenhanck de Strijdighe religie soude anders niet dan door Christelijcke/ Vriendelijcke/ Vredelijcke middelen ende weghen tot een Heyligh ende Christelijck verstandt ende vergelijckinge ghebracht werden / Alles by Keyserlijcke ende Coninckliјcke weerden/ Vorstelijcke eere/ ware woorden / ende peen des lant vredes. 4. Hierenboven is oock tot den selven eynde op den bovenghemelden Raetsdach besloten datmen voortaen niet meer by Godt ende de Heylighen maer by Godt ende zijn Heylich Euangelium sweeren sal. Andere welghegronde Rijcx Constitutien ende settinghen wil ick swijghen waer van een gantsch boeck conde ghevolt werden / alleen gedenckt vrient N. hoe dit al by ons wert onderhouden / ach ach onse wederpartije meent dat het haer onder den schijn der religie al toeghelaten sy / maer Godt behoede ons voor grooter verwerringhen / want ick vreese dat het bloet van Adolf Clarenbach/ ende Petrus Vlysteden noch dagheljjcx roept / benevens de andere beswaringhen.

V. Wat wil dat werden? houden de Borgeren van Ceulen soo weynich van hare Privilegien?

B. Het herte is een yeder benomen van vier oft vijf Jesuytische lieden doch ick hope maer voor eenen tijt.

C. Jck wensche wel dat de uwe eendrachtelijck by dē Eerbaren Raedt ofte de Gaffelen aenhielden/ om versoetinghe deser Edicten oft eene goetwillighe slaeckinghe/ ende dat sy Supplications wijse hare beswaringhe voorbrachten (want ootmoedich suppliceren en is niemant verboden) ende haer wat vrijmoediger hielden/ alsoo conde de ghemeynte wat beter verstaen waer dit werck henen streckt / maer nu soo treckt ghy al stilswijghende wech / waer door het gheschepen mistrouwen by den ghemeynen man noch grooter wordt al oft ghy u schuldich bevondet / die andere ketenmaeckers lachen in hare vuyst.

V. De Jesuyten tot Ceulen durfden wel S. Agaty Kercke ende Clooster sonder des Raets wete ende wille innemen / vreest ghy u dan demoedich te Suppliceren/ Gode lof de bekentenisse ende oeffeninghe Augustanæ Confessionis is van weghen den alghemeynen Religions-vrede res licita & sanctione publicâ permissa, ita vt pœnam nullam mereatur. Insi

tur. Insghelijcx oock de Overheyt met demoedich bidden ende suppliceren aen te soe-
ken en is noch in Godes woordt noch in ghemeyne gheestelijcke oft wereltlijcke Rechten
gheensins verboden / veel min soo ick verhope in uwer Stadt Borgherlijcke vrijheden.
B. Het waere wel te wenschen dat wy met eendrachtighe ende vrijmoedighe herten
op alle billicke middelen ghedachten / maer wat helpt dat wy veel suppliceren / onse Rich-
ters sijn onse aenclagers / doen wy het gesamer-handt terstondt roepen sy ons noch meer
voor vrede-verstoorders ende oproerighe uyt / ofte nemen eenige daer van die sy het daer
naer ghedencken te betalen. maer doen wy het een yeder int besonder voor sick / ofte hy
becomt een quaet bescheet / oft hy wert terstont op den Torren ghečiteert / ende als wy
dan daer sitten wie vervoordert onse saken / alsdan moeten wy wel haer liedeken singen,
tis u ghenoech bekent liever N. de gaffelen die den Raedt maecken / souden op hare Bor-
gherlijcke Privilegien acht nemen ghelijck haren Eedt vordert.
C. Wat wilt ghy dat de gaffelen vele doen / vele sijnder onder den ghemeynen man /
die door harer Pastoren ende anderer lieden roepen alsoo sijn ingheno̅men / dat sy niet
eens en bedencken waer henen dit werck streckte / maer roepen altijts op de Geusen dat
van haer de dierten ende alle andere ongheluckeN voortcommen.
B. Wat souden wy dan doen vriendt N. maer die roepers werden ten eynde ghe-
waer worden hoe zy naer haer ongheluck ghehaest hebben.
V. Ick en weet niet wat ick van uwe Heeren seggen soude / hoe en ghedencken sy
niet op haren Eedt die sy de Sadt ende de Borgherschap hebben ghedaen / mitsgaders
oock hoe sy desen handel by nabuerer heeren ende steden sullen verdedighen.
I. Jae / sy segghen / een yeder heere moet voor tsijne sorghe draghen / sy weten wel
op wat wijse sy hare Stadt voorstaen sullen / aengaende haren Eedt Godt geve dat sy
hem wel bedencken.
C. Soo veel andere Heeren aengaet / en hebben haer de onse gheensins daer voor te
vruchten / want die uwe Religie toegehedaen sijn laten den onsen even soo weynich het
exercitium toe / als u. l. by ons gheschiet / jae sy straffense veel meer als inden Palts ende
andere plaetsen te sien is.
B. Daerop hebben over vele Jaren de Ghesanten des Palts gheantwoordt hoe dat
sy niet en loochenen / dat sijne Ceurvorstelijcke Genade niet schuldich en sy andere dan
sijnes Religions exercitie in zijne Landen toe te laten / ende waer sy daerenboven mis-
papen betrapen / die versamelinghen ghehouden hebben / dat de selve gevanckelijck ghe-
leyt ende behoorlijck verhoort werden / maer dat sijne Ceurvorstelijcke Ghenade de voor-
seyde Catholijcken / als sy sonder gheweer ende wapen / alleen harer religie halven bloot
ende sonder wederstant bevonden worden / soude hebben gheslaghen / Man ende Wijf
sonder onderscheyt boven ghesleept / daer nae gheppijnigt ende andere marteren aenghe-
daen (gelijck ettelijcke reysen te Ceulen is gheschiet) ofte haer daer over als Rebellen aen-
gheclaecht ende de saecke voor criminael ghehouden / daer van is hare Ceurvorstelijcke
Ghenade vry / ende en valt zijne onderdaenen (die alsoo der Religie halven tsamen com-
men) niet soo hart / veel weyniger onderstaet hy de selve aen lijf ende goedt oft eere te
straffen / jae zijne Ceurvorstelijcke Ghenade laet oock by zijne onderdanen misprijste-
ren die de Paepsche religie noch voor recht houden gerust sitten / ende geeft haer selfs on-
derhoudinghe / ende heeft ghedult met haer tot datse Godt eenmael verlicht / soodanige
bescheydenheyt cont ghy oock sien by anders Heeren ende Potentaten in verscheydene
Landen.
C. Nochtans en laten sy gheenen van d'onse de oeffeninghe der religie toe.
B. Godt gave dat den Eerbaren Raedt ons dat ghene maer te Ceulen toe en liete
twelck by de onse den Catholijcken toeghelaten wert. Want soo veel het exercitium re-
ligionis belanght ick ben noch indachtich hoe dat oock voor weynighe jaren eenighe van

 de onse

de onse aenghebodē hebben placidè met de uwe te confereren/ ende beloofden/ indien sy hare saecken rechtelijck conden verdedighen / haer in hare steden ende landen dat exercitium opentlijck te vergunnen / Godt gave seg ick noch eenmael dat den Eerbaren Raedt sick oock alsoo tegen ons hielde/ dat wy mochten Christelijck ende rechtelijcker wijse met uwe Papen ende voorstanderen van onses geloofs bekentenisse handelen/ dan soudemen eerst sien dat het niet uyt haet ende nijt maer alleen uyt eenen yver der Religie gheschie.

C. Uwe religie is menichmael ende insonderheyt in het lest ghehouden Concilie van Trenten verdomt.

B. Het en is niet ghenoech veel te roepen ende te Anathematiseren. Insghelijcx en is de vraghe niet oft onses geloofs bekentenisse van u ende den uwen verdomt wert/ gelijck te Trenten is geschiet/ maer of sy van Godt in zijn woort verdomt is/ ghy verdomtse wel maer teghen Gods woort ende de waerheyt.

C. Dese Disputatie soude te lanck werden.

V. Wy willen daer op een ander tijt breeder van spreken/ maer hoe comt het dat uwe Heeren soo trotsch zijn.

B. Ach het en is niet des gheheelen Eerbaren Raedts werck/ maer ettelijcker Jesuytischer lieden / die de andere Heeren ende de gantsche Stadt naer haer ghelieffte willen regeeren.

C. Ick moet bekennen sy maeckens te veel / ende soude wel wenschen dat het den gemeynen man wat beter verstonde want den grootsten deel wert alsoo inghenomen dat sy liever alles wouden verliesen dan de uwe lijden/ maer wat soude ick segghen? ick moet oock het mijne bekennen/ te voren was ick selfs veel heftiger hier in/ maer verhope voorthen een beter te bedencken.

B. Woude Godt dat het een yeder dede so soude haest openbaer werden/ welcke der Stadt welvaren so schendelijck crencken. Dan doen sij't uyt onwetenheyt soo verghevet haer Godt / maer doen sij't moetwillich soo en sullen sy den rechten Rechter niet ontloopen.

C. Ick en weet seker niet waer toe dit werck dient/ wy conden/ als hier voortijts geschiet is ende als in andere Landen ende steden noch te sien is/ vredelijck ende gherust by malcanderen leven/ ende alsoo den handel tot onsen grooten voordeele in onse Stat hanthouden/ nu willen sij't al Catholiseren ende sullen't daer door alles ruyneren/ want houdt dit voor ghewis / indien de Religions-verwanten moeten vertrecken soo werden vele van onse volghen moeten ghelijck in Nederlandt gheschiet is. Ick hoore oock dat alreede sommighe voornemene lieden van d'onse sick hebben laten hooren / Ey laet ons tesamen naer N. N. trecken/ wat wilt ghy u soo laten plagen? daer hebt ghy ende wy beyde religien vry/ ende connen tsamen in vrede ende ruste leven.

V. Desghelijcken weetmen in wat ghevaer beyde gheestelijcke ende Politische regeringhe in Duytslant stondt/ eer dat den Religions-vrede opgherecht was/ maer hier door is nu dat het Rijcke soo vele jaren in vrede ende eenicheyt heeft ghestaen / ende dat goede Ordeninghen ende Politien in Landen ende steden onverbroken ghebleven sijn. Lieve wat ghedencken uwe Heeren willen sy wederom een bloetbat oft diergheliicke ongeluck veroorsaecken? want ghewisselijck dese onghewoone Persecutien conden wel groote bitterheden verwecken/ ende tot veler goeder lieden in Ceulen nadeel strecken / misdien dat het gene nu uwe Heeren den Religions-verwanten doen/ dat conde oock uw. l. die hare Borgheren sijt ende anderen van uwer religie door verbiedinge des gheleyts ofte oock op andere wijse bejegenen / ende ghelijckmen de Religions-verwanten op een deel tracteert/ soo mochten oock de verwanten der anderer religie op een ander deel getracteert werden/ welck anders niet en ware dan terstont den Religions-vrede inden gront te niete ghedaen/ ende de saecken op alle canten in de oude verwerringhe gheset.

I. Harer

I. Harer ettelijcke meenen dat zij't in andere Landen lichtelijck connen afpraten/met
te segghen dat het met haer consent niet en gheschie / maer wie weet oft de andere haer
altijts alsoo sullen laten papen ende bespotten?

B. Godt geve dat het onse Heeren tsamen met de gansche Borgerschap een weynich
beter mogen bedencken. Maer ick bidde u goede vrient N. wilt my dit mijn ghesprreck
niet voor ongoet af nemen / maer de oude vrintschap gunstlijck voortaen onderhouden
ick verhope wederom u ende den uwen het selve naer mijn beste vermoghen te be-
wijsen.

C. Goede vrient N. ick wenschte wel dat wy noyt eenige oorsaecke tot dit gesprreck
en hadden becomen/ maer dewijle het nu alsoo is soo moeten wij't Gode ende den tijt be-
velen / dan ick en hope niet dat hierom de begonnene vrientschap onder ons soude te
niete ghedaen worden / ende wil u hier mede veel ghelucx tot alle u voornemen
wenschen.

B. Ick bedancke u grootelijck / ende wensche u desgelijcken.

V. Ick bedancke insghelijcx de Heeren hoochelijck/ dat sy op mijne begeerte soo wijt-
loopich van dese saecke hebben gehandelt/ want ick hadde wel veel ghehoort/ maer noyt
connen gelooven dat den staet van die van de Religie by u soo bedroeft was/dan ick hope
Godt sal de sijne ooc midden in het cruys ghenadelijck by stant doen.

I. Daer aen en twijfel ick oock gansch niet/ hoe vele sijnder die haer teghen die van
de Religie met list ende ghewelt opghestelt hebben? maer sy zijn al tsamen daer over te
gronde ghegaen/de selve Heere leeft noch ende en sal ons oock niet verlaten / hem ghe-
lieve alleen ons eene Christelijcke gheduldicheyt ende volstandicheyt ghenadelijck te
verleenen/ soo sal het noch al ten besten commen/ laet ons alleen in't werck des Heeren/
in zijnen name/ yverich voortgaen.

B. De langhe ervarentheyt leert (twelck hier te vooren soo int Heylighe Rijck der
Duytscher natie als oock in Vranckrijck/ Engelandt / Schotlandt eñ andere ontellijcke
Rijcken ende natien versocht is ghewerst) oft die van de Religie door crijch / bloetvergie-
ten/ galghen/ sweert/ vier/ water/ marteren/ verjaghen/ ende dierghelijcke uytwendige
straffen connen uytgheroeypt werden. Jae het is selfs bevonden/ hoe wel het somwijlen
heeft gheschenen het was gansch daer met uyt / dat alsdan nochtans aldereerst Christus
crachtelijck is doorghebroken/ende en heeft sulcke leere noyt connen onderdruckt worden
noch ghedempt/ ghelijck het oock te Ceulen/ alsmen te seggen pleecht / noch geen aller
Heylighen avondt en is. waer uyt oock merckelijck blijckt dat al sulcken dwanck geenen
rechten middel en is om yemandt van zijn geloove tot een ander te bekeeren / maer men
heeft metter daet bevonden dat sulcke middelen/ met de ghene die so hart daer toe raden/
tot een hoochste mistrauwen bloetvergieten vernielinghen ende verwoestinghen van
Landen ende lieden/ ende tot alle andere onrusten oorsaecke ghegheven hebben / Waer-
om oock des H. Rijcx steden ende Stenden in verscheyden tsamencomsten sulcken mid-
del als ontuchtich uyt den Rijcke van de Duytsche natie ende de gelederen der selve gan-
schlijck hebben wechghenomen/ eewichlijck verbant/ ende op de hoochste straffe der acht
ernstlijck verboden / ende daerenteghen verordent/ als te voren ghesegt is/ eenen Chri-
stelijcken / in Godes woort ende aller menschen vernuft ghegronden middel / namelijck
Christelijcke ende Vriendelijcke conferentien ende tsamensprekinghen. Daeromme is het
hoochlijck te verwonderen dat onse Heeren niet en bedencken dat geene vrije ende Rijck-
stadt de macht heeft (sonder quetsen van den Religions-vrede / tot den welcken sy by
pene der acht verbonden zijn) om eenighe van harer Borgheren tot de Papistische religie
op pene van verbanninghe uyt de Stadt/slaghen/ghevanckenisse/ verwijsinge / ofte an-
dere lijf/ goets/ ende eeren straffen te dwinghen/ ende te dringhen.

I. Maer die van Ceulen segghen / hare Stadt sy by de oude Religie ende en is daer-
om vol-

om volghens den Religions-vrede niet ghehouden de Borgheren ende Inwoonderen van de Ausburgsche Confessie te lijden/ maer dat sy macht hebben die te verdrijven.

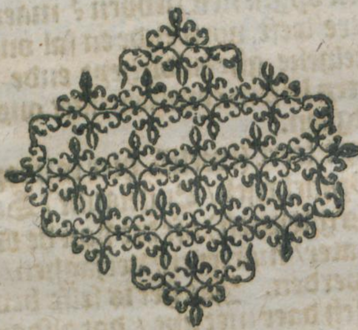
B. Dat is eene verdichte onwaerheyt der Jesuyten ende harer mancipiorum teghen de uytdruckelijcke letter / meyninghe ende fondamentlijcke oorsaecke des Religions-vredes/ want die ordineert reghelrecht het contrarie/ namelijck dat de Stenden ende onderdanen in vrede ruste ende eenicheyt onder den anderen blijven sullen. Indien nu een onderdaen voor hem selven/ die onder een Overheyt ware welcke van zijne Religie niet en is / daer onder niet en wilde blijven soo laet den ghemelden Religions-vrede den selven alsulck vertrecken toe/ op dat hy aen zijne eere ende goet ongequetst bleve/ maer niet het teghendeel/ namelijck dat de Stenden yemandt naer hare gheliefte sonder voorghemelde oorsaecke verdrijven moghen.

V. Hier van willen wy op andere gheleghene tijt breeder spreken / believet nu den Heeren mede naer de Borse te gaen want ick gheloove tis tijt.

B. Het belieft my wel.

I. Laet ons dan tsamen gaen.

C. Ick moet te voren eenen man aenspreken / daer naer wil ick oock volghen/etc.

ANNO 1601.